

Η Αλαζονεία και η Ταπείνωση

/ Γνώμες

Εκεί που διαπρέπει η ανθρώπινη αλαζονεία, οι ψυχές περιπλανώνται σε λαβύρινθους αυτοδικαίωσης. Εκεί αντηχεί η φωνή του Κυρίου μέσα από την παραβολή του Τελώνου και του Φαρισαίου, μια ιστορία τόσο παλιά όσο ο χρόνος, αλλά πάντα επίκαιρη.

- Γράφει ο Επίσκοπος Μελιτηνής Μάξιμος Παφίλης

Η υπερηφάνεια, σαν δηλητηριώδης οχιά που έρπει στα μύχια της ψυχής, τυλίγεται γύρω από την καρδιά του ανθρώπου, πνίγοντας κάθε ίχνος θείας χάριτος. Στέκομαι μπροστά στο μυστήριο της θείας δικαιοσύνης, που σαν άρατος άνεμος ανατρέπει τα ανθρώπινα μέτρα και σταθμά, φέρνοντας τα πάνω κάτω, όπως τα κύματα φέρνουν διάσπαρτα κοχύλια στην ακτή. Και να αναρωτιέμαι, πώς ο

αμαρτωλός δικαιώνεται και ο δίκαιος καταδικάζεται;

«Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Λουκ. ιη΄ 13), ψελλίζει με τραμμένα χείλη ο Τελώνης. Μια προσευχή πέντε λέξεων, λιτή και ταπεινή, που όμως διαπερνά τους ουρανοὺς, σαν βέλος που φτάνει στο στόχο του. Η ταπείνωση, αυτό το σπάνιο λουλούδι που ανθίζει στην καρδιά του ανθρώπου, όταν όλα τα άλλα έχουν μαραθεί.

Στο έρεβος της αυταπάτης, όπου αστράφτουν οι πύρινες σπίθες της αλαζονείας, η ψυχή του Φαρισαίου περιπλανιέται σαν πεταλούδα που χορεύει γύρω από τη φλόγα της αυτοκαταστροφής, δημιουργώντας φευγαλέες εικόνες στο φως των κεριών. Ανάμεσα στις μαρμάρινες κολώνες του ναού, η προσευχή του μεταμορφώνεται σε θεατρική παράσταση, όπου ο ίδιος είναι ταυτόχρονα ηθοποιός και θεατής του μεγαλείου του, χειροκροτώντας τον εαυτό του για τα επιτεύγματά του.

Στην προσευχή του Φαρισαίου αντηχεί η φωνή της ανθρώπινης έπαρσης, η ηχώ του ναρκισσισμού που καταπνίγει κάθε αίσθηση αυτογνωσίας. Ο Άγιος Θεοφύλακτος Βουλγαρίας, με τη διεισδυτική του ματιά, καταδύεται στα βάθη αυτής της πνευματικής τραγωδίας: “Ἐοικε μεν οὖν τα ρήματα του Φαρισαίου ἐξ αρχῆς μεν ευγνώμονος ἀνθρώπου λόγοις. Ευχαριστῶ σοι γὰρ, φησίν, ὁ Θεός, τα δε εφεξῆς πάσης ἀπονοίας πεπληρωμένα. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι Ἐποίησάς με ἀπέχειν ἀπὸ ἀδικίας, ἀπὸ ἀρπαγῆς· ἀλλὰ πῶς; Οὐκ εἰμί. Ἐαυτῷ προσήψε το κατόρθωμα, και τη οικεία ισχύι”.^[1] Με τα λόγια αυτά ξεγυμνώνεται η πνευματική πλάνη του Φαρισαίου. Ξεκινά την προσευχή του με ευγνωμοσύνη προς τον Θεό, αλλά στην συνέχεια, η έπαρση και η αλαζονεία τον κυριεύουν. Δεν αναγνωρίζει ότι η αποχή του από την αδικία και την αρπαγή είναι δώρο του Θεού, αλλά αποδίδει την δικαιοσύνη του στον εαυτό του και στην δύναμή του, σαν να είναι κάτι που κατόρθωσε μόνος του, σαν να είναι ένα επίτευγμα που του ανήκει.

Μοιάζει με μαύρα κοράκια που κατασπαράζουν την αλήθεια, αφήνοντας πίσω μόνο τα κουφάρια της ψευδαίσθησης. Η έπαρση μεταμορφώνει την προσευχή σε καθρέφτη αυτοθαυμασμού, όπου ο Φαρισαίος βλέπει μόνο την εικόνα που θέλει να βλέπει, όπως η βασίλισσα στον καθρέφτη της ιστορίας, που ρωτά αν είναι η πιο όμορφη. Η υπερηφάνεια, σαν τοξικό αέριο που μολύνει την ατμόσφαιρα της ψυχής, διαποτίζει κάθε πτυχή της ύπαρξής του, μετατρέποντας την ευχαριστία σε κατηγορητήριο κατά των άλλων. «Οὐκ εἰμί ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων» (Λουκ. ιη΄ 11), μια φράση που αντηχεί σαν σφυρί πάνω σε σπασμένο γυαλί, μια κραυγή αλαζονείας που προσβάλλει την ίδια την ανθρώπινη φύση.

Στις απόμερες γωνιές του μυαλού του, η αλαζονεία υφαίνει μια ψευδαίσθηση, μια αυταπάτη που τον τυφλώνει μπροστά στην αλήθεια. Κάθε αρετή του γίνεται όπλο κατά των άλλων, κάθε καλή πράξη μετατρέπεται σε λίθο που πετά εναντίον των

αδελφών του, όπως ο Κάιν που σκοτώνει τον Άβελ. Η νηστεία, η προσευχή, η ελεημοσύνη, όλα μολύνονται από το δηλητήριο της υπεροψίας, χάνοντας την αγνότητά τους, όπως το νερό που στάζει μέσα από σκουριασμένους σωλήνες.

Η προσευχή του είναι ένας μονόλογος που χάνεται στο κενό, μια φωνή που αντηχεί στους τοίχους ενός άδειου δωματίου, άνεμος σε εγκαταλελειμμένο σπίτι. Η υπερηφάνεια τον έχει τυφλώσει τόσο που δεν βλέπει πως η αυτοδικαίωσή του είναι η ίδια του η καταδίκη, όπως ο Νάρκισσος που πνίγεται στην αντανάκλασή του. Στέκεται μπροστά στο θυσιαστήριο προσκυνώντας το είδωλο του εαυτού του, ένα είδωλο από πέτρα και χρυσό.

Και τότε, μέσα στο σκοτάδι της ανθρώπινης αδυναμίας, σαν την πρώτη ακτίνα του ήλιου που διαλύει το πυκνό σκοτάδι, η ταπείνωση του Τελώνη αποκαλύπτει το μονοπάτι της σωτηρίας, όπως ο φάρος που καθοδηγεί τα πλοία μέσα στη νύχτα. Η συντριβή του γίνεται φωτεινός οδοδείκτης για κάθε ψυχή που αναζητά τη λύτρωση.

Ο Άγιος Γρηγόριος Παλαμάς, με τη σοφία του, διδάσκει: “Τὴν δὲ ὑπὲρ ὧν εὖ παρὰ θεοῦ πεπόνθαμεν εὐχαριστίαν εὐπρόσδεκτον μὲν ἢ ταπείνωσις ποιεῖ, καὶ τὸ μὴ κατεπαίρεσθαι τῶν οὐκ ἐχόντων”. [2] Η ταπείνωση, σαν το αλάτι που νοστιμίζει το φαγητό, κάνει την ευχαριστία ευπρόσδεκτη στον Θεό, ενώ η έπαρση την καθιστά άχρηστη και απορριπτέα, σαν φρούτο που έχει σαπίσει και πέφτει στο χώμα.

Η μετάνοια αναβλύζει ορμητικά από τα βάθη της καρδιάς, καθώς ο Τελώνης στέκεται στο κατώφλι του ναού με δάκρυα που λάμπουν ως σταγόνες βροχή που λαμπυρίζουν στο φως του ήλιου. Η αυτογνωσία του γίνεται κεραυνός που διασχίζει τον Ουρανό, αποκαλύπτοντας την αλήθεια της ανθρώπινης φύσης. Κάθε ίχνος αυτοδικαίωσης εγκαταλείπει την ψυχή του, αφήνοντας πίσω μόνο τα γυμνά κλαδιά της αμαρτίας. Η προσευχή του γίνεται ποτάμι που κυλά προς τη θάλασσα της θείας ευσπλαχνίας, παρασέρνοντας μαζί του όλα τα βάρη της ψυχής. Τα χτυπήματα στο στήθος του γίνονται ο ρυθμός μιας καρδιάς που αναζητά τη θεραπεία, ο πόνος που οδηγεί στη λύτρωση...

Στην απόλυτη γύμνια της ψυχής του, όπου κάθε προσπάθεια καταρρέει σαν πύργος από άμμο, ο Τελώνης βρίσκει το κουράγιο να αντικρίσει την αλήθεια. Η ταπείνωσή του είναι σαν φτερά που τον υψώνουν πάνω από την άβυσσο της απόγνωσης. Η εξομολόγησή του μοιάζει με ανοιξιάτικη βροχή που ξεπλένει κάθε ίχνος αμαρτίας και φέρνει την αναγέννηση.

Οι λυγμοί του αντηχούν σαν κύματα που σπάνε στα βράχια της απόγνωσης με δύναμη και ορμή. Κάθε χτύπημα στο στήθος γίνεται ο παλμός μιας νέας ζωής, η

αρχή ενός νέου ξεκινήματος. «Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ», πέντε απλές λέξεις που ανοίγουν τις πύλες του Παραδείσου...

Ἡ θεία χάρις, σαν αυγινό φως που διαπερνά τα βιτρό του ναού, λούζει την ψυχή του με χρώματα αναγέννησης. Στα σκαλοπάτια του θυσιαστηρίου, ἡ προσευχή του γίνεται θυμίαμα που ανεβαίνει στον ουρανό, και ἡ καρδιά του μεταμορφώνεται σε ἄρπα που παίζει τὴ μελωδία τῆς μετανοίας, μουσική που ηρεμεί τὴν ψυχή και φέρνει τὴν ἐλπίδα.

Στο μεγάλο βιβλίο τῆς θείας πρόνοιας, ἡ παραβολή του Τελώνου και του Φαρισαίου παραμένει ἕνα αἰώνιο δίδαγμα. Το θεῖο ἔλεος, σαν γαλήνια θάλασσα, ἀγκαλιάζει τὴν ψυχή με κύματα αναγέννησης, καθαρίζοντας τὴν ἀπὸ τὰ συντρίμια τῆς υπερηφάνειας. Στο σταυροδρόμι μεταξύ ουρανοῦ και γῆς, κάθε δάκρυ μετάνοιας γίνεται σταγόνα δροσιάς στην ἔρημο τῆς ἀνθρώπινης πορείας, ἐνῶ ἡ ταπείνωση ὑψώνει τὴν ψυχή στις σφαίρες τῆς θείας χάριτος.

[1] [Θεοφύλακτος Βουλγαρίας](#), Τα Εὐρισκόμενα Πάντα, ἐν Patrologiae Cursus Completus: Series Graeca, ἐπιμ. Jacques-Paul Migne, τ. 123 (Paris: J.-P. Migne, 1864), 1004.

[2] [Γρηγόριος Παλαμάς](#), Τα Εὐρισκόμενα Πάντα, ἐν Patrologiae Cursus Completus: Series Graeca, ἐπιμ. Jacques-Paul Migne, τ. 151 (Paris: J.-P. Migne, 1865), 24.

Φωτογραφία: Τελώνης και Φαρισαίος. Ἀπὸ το Κυριακοδρόμιο του μοναχοῦ Ἀγαπίου (λεπτομέρεια) / [pemptousia](#)